

Gāzes tirgus neskaidrības apstākļos: kas izdevīgāks – sašķidrinātā jeb cauruļvadu gāze

Andrejs Belijs (*Andrei Belyi*),
Austrumsomijas Universitātes docents un *Balesene OU* valdes loceklis

Šā gada 27. aprīlī žurnālā *Petroleum Economist* tika publicēts raksts *Sašķidrinātās gāzes rekordi pirms neparedzamās nākotnes (Record-breaking LNG faces uncertain future)*, kas ļoti precīzi iezīmē skaudru realitāti ne tikai Baltijas valstu, bet visas pasaules tirgum.

Covid-19 pandēmijas rezultātā naftas cenas piedzīvoja rekordlielu kritumu. Tas raisīja jautājumu, kas notiks ar gāzi. Proti, kāda nākotne gaidāma būs sašķidrinātajai gāzei, ko transportē ar tankeriem, un dabasgāzei, kas tiek piegādāta pa cauruļvadiem? Lai atbildētu uz šiem svarīgajiem jautājumiem, ir jāpalūkojas uz to, kas pēdējā laikā noticis Baltijas valstu gāzes tirgū.

2020. gadā sāka darboties reģionālā dabasgāzes cauruļvadu sistēma, kas savieno Latviju un Igauniju ar Somiju. Somijas jūras līci ieliktais dabasgāzes vads atver jaunas iespējas Baltijas valstīs strādājošajiem gāzes piegādātājiem šo svarīgo energoresursu piedāvāt daudz lielākam tirgum – Somijai. Vienlaikus Somijas gāzes kompānijām tagad ir iespēja izmantot reģiona lielāko dabasgāzes pazemes krātuvi Inčukalnā, Latvijā. Koordinēts gāzes ieejas tarifs triju valstu gāzes apgādes sistē-

mā rada lielāku konkurenci šī produkta tirdzniecībā ar mazāku atkarību no Krievijas monopolista *Gazprom*. Proti, reģionālais gāzes tirgus palīdzēja nodalīt komerciālās piegādes no fiziskajām, bet kopējā gāzes sistēma ļaus optimizēt gāzes transportēšanas tarifus. Tas nozīmē, ka pat situācijā, kad gāze ir no Krievijas, konkurences esamība reģionālajā tirgū palielinās pircēju un tirgotāju izvēles iespējas un attiecīgi saruks šī produkta realizācijas cenas. Kopš ledzīvināta jaunā vienošanās par gāzi, tās cena tirdzniecības platformā *Get Baltic* salīdzinājumā ar analogu laiku iepriekšējos gados ir būtiski sarukusi.

Tajā pašā laikā koronavīrusa pandēmija būtiski skārusi pasaules enerģētikas izejvielu tirgus. Strauja pieprasījuma krituma apstākļos pēc sašķidrinātās gāzes Āzijā šā gada janvārī-februārī radīja iespējas Eiropas pircējiem iegādāties šajā reģionā nepārdoto sašķidrināto gāzi par ļoti zemu cenu. Šā gada pirmā ceturksņa statistika rāda, ka sašķidrinātās gāzes piegādes uz Eiropu pieaugušas par 37% salīdzinājumā ar analogu laiku 2019. gadā. Pēc *McKinsey* vērtējuma, regazifikācijas jaudu izmantošana Eiropā pieaugusi no 29% 2018. gadā līdz 61% 2019.

gadā. Turklāt tiek novērots maza apjoma sašķidrinātās gāzes konteineru piegāžu pieaugums patērētājiem. Vai tas nozīmē revolūciju gāzes tirgū ar pakāpenisku pāreju no cauruļvadu gāzes uz sašķidrināto gāzi? Vai var gaidīt sašķidrinātās gāzes kā kriogēnās degvielas izmantošanas pieaugumu Baltijas valstīs, tādējādi samazinot cauruļvadu gāzes īpatsvaru? Vai tas var būt, ka arī pūles, lai radītu vienotu dabasgāzes transportēšanas sistēmu un izbūvētu jaunus gāzes vadus un savienojumus, ir veltas? Lai atbildētu uz šiem jautājumiem, būtu jāizvērtē visi iespējamie izaicinājumi, ar kuriem saskaras sašķidrinātā gāze.

Jā, istermiņā pirkt sašķidrināto gāzi ir izrādījies izdevīgāk tieši Āzijā nepārdoto šī produkta apjomu dēļ, kas tādējādi nonāca Eiropā. Vienlaikus arī Eiropā pieprasījums pēc gāzes ir sarucis līdz nepieredzētam minimumam, kā pamatā ir siltā ziema, kā arī pandēmijas izplatība ES. Tam vēl pievienojās naftas cenu kritums, kā rezultātā sarežģītāk kļūst pārliecināt transporta kompānijas pāriet no tradicionālajiem naftas produktiem uz kriogēno degvielu. Šāda situācija nozīmē sašķidrinātās gāzes patēriņa stagnāciju šajā perspektīvajā trans-

porta nozarē. Pieprasījuma krīzes apstākļos par salīdzinoši lētu naudu nopirktā sašķidrinātā gāze būs jāglabā kriogēnās degvielas noliktavās (piemēram, Klaipēdas) un citos nelielos sašķidrinātās gāzes termināļos, bet tās ir papildu izmaksas, kas var samazināt peļņas līmeni no izdevīgā šī produkta iepirkuma. Jāņem vērā, ka ilgstošas sašķidrinātās gāzes glabāšanas laikā tiek novēroti zudumi – līdz pat 0,15% dienā. Iespējams arī cits variants – bez sašķidrinātās gāzes tiešas izmantošanas to var pārvērst dabasgāzē un pa gāzes vadiem iesūknēt gāzes krātuvē. Taču šādā gadījumā sašķidrinātā gāze kļūst par tādu pašu gāzi, kāda plūst pa dabasgāzes cauruļvadiem, ar vienīgo atšķirību, ka pirms tās iesūkšanās cauruļvados tai jāveic pretēja darbība tās sašķidrināšanai. Jāņem vērā, ka klimatiski siltās ziemas un pieprasījuma krituma apstākļos gāzes krātuves ātri tiek piepildītas. Proti, ES dalībvalstīs krātuvju piepildījums šogad bija divas reizes lielāks nekā pērn, bet šī situācija ar gāzes krātuvēm var ietekmēt tirgu, jo īpaši, ja naftas cenu (līdz pat negatīvai cenai, kad naftas piegādātājs vēl piemaksā pircējam) krituma galvenais iemesls – šī produkta glabāšanas rezervuāru trūkums. Minētā situācija norāda, ka līdzvērtīgs risks – ieraudzīt negatīvu cenu – ir arī sašķidrinātās gāzes piegādātājiem. Protams, tik zemu sašķidrinātās gāzes cenu situācijā un pie tik spēcīga pieprasījuma pēc gāzes, kāds tas ir Eiropas ziemeļrietumos, minētā situācija ir iespējama. Tomēr tik mazam tirgum, kāds ir Baltija, papildu izmaksas par sašķidrinātās gāzes pārvēršanu dabasgāzē var kļūt būtiskas.

Varbūt pie būtiskas gāzes cenu starpības ziemā un vasarā var šo produktu glabāt vasarā, bet realizēt ziemā? Taču vai vienmēr ziemā var sagaidīt augstu gāzes cenu? Piemēram, 2019.–

2020. gada ziema pierādīja neprognozējamību, jo tā bija siltāka, nekā klimatiski tai vajadzēja būt, un tā rezultātā gāzes cenas starpība ziemā un vasarā bija nebūtiska. Šādā situācijā arī vērts aizdomāties, vai ir saprātīgi izmantot iespēju šobrīd iegādāties lētu sašķidrināto gāzi, lai nenāktos saskarties ar būtiski augstākām izmaksām. Jo īpaši šāds risinājums var radīt būtiskus zaudējumus krīzes apstākļos. Faktiski šādā krīzes situācijā cauruļvadu gāze kļūst uzticamāka. Vienlaikus jāņem vērā, ka lētas sašķidrinātās gāzes piegādes nav mūžīgas. Pēc ekspertu secinātā, no rekordzemām sašķidrinātās gāzes cenām pirmkārt var ciest tās piegādātāji, kam ir augstas ražošanas izmaksas. Gāzes tirgus analītiķis Mortons Frišs (*Morton Frisch*) nesēn norādīja, ka jau kopš pērnā gada tiek novērota gāzes ieguves samazināšanās ASV. Pēc ogļūdeņražu cenu krituma 2015.–2016. gadā naftas cena pieaugusi divas reizes – no 30 līdz 60 ASV dolāriem par barelu, bet gāzes cena tā arī palika iepriekšējā rekordzemā līmenī. Tieši šī iemesla dēļ palielinājās ceļa gāzes sadedzināšanas tempi ASV, jo sadedzināt kļuva izdevīgāk nekā pārdot. Par to satraukumu pauda ekologi. Naftas cenu krituma apstākļos 2016.–2017. gadā tās ieguvēji vēl vairāk samazinās savas izmaksas un tādējādi arī samazinās savas naftas un gāzes eksporta apjomus. Tieši tāpēc amerikāņi gāzi sāka pārdot gan Eiropas, gan Āzijas valstīm, kur arī cena bija augstāka. Taču pašreizējā cenu krituma apstākļos sašķidrinātās gāzes piegādātājiem uz Eiropu zudis interese šo produktu tirgot citos kontinentos. M. Frišs atzīmē, ka līdz ar gāzes ieguves apjomu samazināšanos Amerikā liekie sašķidrinātās gāzes apjomi pazudis no tirgus. Bet šādos apstākļos cauruļvadu gāzes piegādes no Norvēģijas un Krievijas kļūst par drošā-

kām salīdzinājumā ar sašķidrinātās gāzes istermiņa darījumiem. Vai tas nozīmēs sašķidrinātās gāzes ēras beigas un atgriešanos pie cauruļvadu gāzes? Nē! Lielākoties riski ir lielajiem sašķidrinātās gāzes piegādātājiem, kuri šo produktu iecerējuši pārvērst cauruļvadu gāzē. Savukārt mazizmēra apmēru sašķidrinātās gāzes piegādātāji var būt arī ieguvēji, it īpaši, ja zema gāzes cena balansē transporta izdevumus. Minētais nozīmē, ka kļūs izdevīgāk sašķidrināt cauruļvadu dabasgāzi un tādējādi nodrošināt neliela apmēra sašķidrinātās gāzes piegādes, un tas būs izdevīgāk, nekā importēt un pāri okeānam transportēt lielus sašķidrinātās gāzes apjomus. Sašķidrinātās gāzes pieprasījuma pieaugumam ir istermiņa raksturs. Protams, tirgus konjunktūra spēlēja un spēlēs svarīgu lomu gāzes tirgū, taču tieši cauruļvadu gāze kļūs par tirgus pamatkomponentu. Šādā situācijā arī izveidotā kopējā reģionālā gāzes sistēma starp Baltijas valstīm un Somiju atspoguļo ilgtermiņa tirgus reālijas kā no ekonomiskajām, tā no ekoloģiskajām pozīcijām.

SIA "Ventall termināls"
izsludina atklātu konkursu

**"Cauruļvadu un
metālkonstrukciju
pretkorozijas
apstrāde un
remonts."**

Konkursa dokumentāciju
pieprasīt, rakstot uz e-pastu
konkurss@vktranzits.lv

Piedāvājumu iesniegšanas
termiņš 22.05.2020

Tālrunis uzziņām: 636 60865

Ārvalstu tirgi lēnām mīkstina ierobežojumus

Daudzu uzņēmumu darbu ietekmē ne tikai Latvijas valdības noteiktie ierobežojumi koronavīrusa izplatības ierobežošanai, bet arī ierobežojumi, kas noteikti ārvalstīs

Teksts Māris Kīrsons, Monta Glumane, Jānis Goldbergs, Žanete Hāka

Ar vien vairāk pienāk signāli no Latvijas lielākajām tirdzniecības partnervalstīm Eiropas Savienībā par iepriekš noteikto ierobežojumu mīkstināšanu, tādēļ daudzi ražotāji gaida nosacītu starta šāvienu.

Vairāku nozaru uzņēmējiem, kuru eksports ģenerē 70–80% kopējo ienākumu, jo īpaši ir ļoti būtisks tieši ārzemēs notiekošais.

Svarīgās ārzemes

“Daudzu preču ražotājiem Latvijā ir ļoti svarīgi, kas notiek lielākajos ārvalstu noieta tirgos,” uzsver Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras (LTRK) valdes priekšsēdētājs Jānis Endziņš. Viņš norāda, ka Latvija *Covid-19* izplatības kontekstā ir salīdzinoši labā situācijā salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm, gan vērtējot pēc ieviesto ierobežojumu stingrības, gan pēc tā, cik daudz cilvēku tieši cietuši no šī vīrusa. “Daudzās valstīs cilvēki varēja apmeklēt tikai tuvāko aptieku un veikalu un slēgti bija un arī ir vēl joprojām daudzi uzņēmumi,” stāsta J. Endziņš. Viņš atzīst, ka eksportētājiem situācija nav iepriecinoša, jo daudzas Eiropas valstis daudz būtiskāk cietā no pandēmijas nekā Latvija. “LTRK Ekonomikas indeksa krituma apstākļu kontekstā vīssatraucošākā ziņa ir attiecībā par eksportētājiem uzņēmumiem, jo pirmo reizi šāda indeksa veidošanas vēsturē eksportētāji jūtas sliktāk nekā tie, kuri strādā tikai Latvijas tirgū, kaut arī visus gadus ir bijis otrādi,” skaidro J. Endziņš. Viņam trauksmes sajūtu rada fakts, ka nākamās sešus mēnešus uzņēmēji vērtē ļoti negatīvi un

10 DIENAS BIZNESS/2020. GADA 5. MAIJS

VIDOKLIS

Jāsalīdzina ar Lietuvu un Igauniju

Jānis Endeles,

SIA Karavela mārketinga direktors un līdzīpašnieks

Protams, tagad visi gudri dot padomus, kam palīdzēt, kā palīdzēt utt. Pārāk daudz diskusiju un viedokļu, tomēr, manuprāt, ir vairākas lietas, kas būs svarīgas tad, kad ekonomika varēs atgriezties jaunajā ikdienas ritmā. Tā kā saprotu tikai pārtikas ražošanu, tad manas domas vairāk par šo ekonomikas segmentu. Nerunāšu par to, kā un cik valstij katram palīdzēt (ļoti daudz par to jau runāts), bet par lietām, kas būs svarīgas.

Esam izgājuši cauri ļoti daudzām krīzēm, kas bija reģionālas, globālas vai vienas industrijas ietvaros. Atsākoties dzīvībai, vienmēr bija svarīga produkta cena, jauni produkti, spēja jauno salīdzinoši ātri ieviest tirgū. Un, jo lielāks tirgus dalībnieks, jo lielāka nozīme šīm lietām. Pirmkārt, produkta cena. Tā ir atkarīga no daudziem faktoriem – atalgojuma, finanšu līdzekļu cenas un pieejamības, energoizmaksām. Mēs visos šajos trijos parametros atpaukam vai zaudējam Baltijas valstu vidū. Nav svarīgi, cik liels darbaspēka atalgojums būs pēc krīzes, svarīgi, kāda darbaspēka nodokļu bāze būs salīdzinājumā ar LT un EST. Vienkārša loģika. Te mēs zaudējam. Par to jau vairs neviens nerunā. Finanšes – šī ir nestandarta situācija, tāpat ražotāji meklēs papildu finanses, investorus. Nauda ir svarīga pozīcija. Bet, ja bankas nevar vaļā kontus, tad par ko mēs varam runāt? Būtu jādefinē, kas ir godīga nauda, un jārada situācija, kurā bankas nevar nestrādāt ar godīgu naudu. Manuprāt, elementāra lieta.

Otrkārt, jauni, inovatīvi produkti. Ja uzņēmuma rīcībā ir šādi produkti (idejai vai izstrādei bija jābūt jau pirms krīzes) un tas jau iepriekš pierādījis, ka spēj apgūt fondu naudas, pēc ieguldījuma audzēt apjomu, palielināt valsts nodokļu ieņēmumus un varbūt nodarbinātību, tad šeit būtu nepieciešama lielāka fondu intensitātes palielināšana. Papildu – birokrātijas samazināšana. Krīze rāda, ka daudzas valsts kontroles funkcijas nevar tikt pildītas karantīnas laikā, bet varbūt daudzas vairs nav nepieciešamas arī pēc karantīnas atcelšanas. Visiem būs jātaupa. Man nav daudz gudru domu, bet esmu pret puļa iedvesmas saucieniem – “tagad ir mūsu lielā iespēja”.

tādējādi arī nākotnes indekss ir ļoti zems, un šī scenārija piepildīšanās atsauksies uz valsts budžeta ieņēmumiem, kuri šā gada pirmajā ceturksnī ir bijuši salīdzinoši ļoti labi.

Vācijas faktors

Nenoliedzami, ka Latvijā daudzi ar aizturētu elpu gaida ziņas par Eiropas vienu no ekonomiskajiem motoriem – Vāciju –, kas ir viena no lielākajām Latvijas tirdzniecības partnervalstīm. No šīs valsts jau pienāk pozitīvas ziņas par pakāpenisku ekonomiskās aktivitātes atjaunošanu. Proti, pēc Vācijas-Baltijas Tirdzniecības kameras DB sniegtās informācijas visiem veikaljiem, kuru tirdzniecības platība ir 800 m² vai vairāk, ir atļauts strādāt jau no 27. aprīļa. Tāpat tiek solīts atjaunot traucētās starptautiskās piegādes ķēdes. Šajā nolūkā Vācijas Ekonomikas ministrija izveidoja kontaktpunktus uzņēmumiem, kuri cietuši no traucētajām piegādes ķēdēm. Vācijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (DIHK) paudusi kritiku par pieņemtajiem lēmumiem piesardzības pasākumu mīkstināšanas sakarā. DIHK prezidents Ēriks Šveicers sacīja: “Neraugoties uz vājajiem signāliem par tirdzniecības sektora atvēršanu, daudziem uzņēmējiem joprojām nav skaidras perspektīvas konkrēti par viņu uzņēmumu. Šie lēmumi pagaidām nenorāda uz situācijas normalizēšanos.” Pēc četrpadsmit nedēļu ilgās dikstāves lielākajās ražošanas nozarēs aprīli ražotņu darbību plānoja atsākt automašīnu ražotājs *Daimler* un *Volkswagen*, maijā – *BMW* un *Audi*. Jāņem gan vērā, ka Vācijas federālās un pavalstu valdības tiekas reizi divās nedēļās, lai sniegtu jaunus padomus par pasākumiem. Infekciju skaita attīstība vienmēr būs vissvarīgākais rādītājs. Vācijas kanclere Angela Merkele nevar vienpersoniski virzīt lēmumus par ierobežojumu atvieglošanu federālā valstī. Par to ir atbildīgi federālo zemju ministri. Tāpēc ierobežojumu atvieglošanas pasākumi, piemēram, Bavārijā atšķiras no Ziemeļreinas-Vestfālenes.

VIDOKLIS

Atrisinājums ir koordinētā sadarbībā

Zinta Jansone,

Amerikas Tirdzniecības palātas Latvijā valdes priekšsēdētāja un prezidente

Latvijai koordinēti jāsadarbības ar citām valstīm, lai atsāktu darbību eksporta tirgos, atjaunotu piegādes ķēdes un cilvēku kustību tūrisma un darba vajadzībām. Brīdī, kad valdībai ir pieejami līdzekļi, lai risinātu pandēmijas sekas, būtu nepieciešams ieguldīt un attīstīt konkurētspējīgākas un inovatīvākas nozarēs, vienlaikus nodrošinot darbaspēka prasmju tālāku attīstību.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi, ir nepieciešams veikt ieguldījumus darbaspēka prasmju uzlabošanā un pārkvalifikācijā ar uzsvāru uz digitālām prasmēm, lai pielāgotos darba tirgus reālajām vajadzībām. Vienlaikus nepieciešams ieguldīt augstākās izglītības attīstībā, lai Latvija var nostiprināt pamatus nākotnes zinātnei un pētniecībai. Būtiski turpināt virzību uz ilgtspējīgu, pievilcīgu, caurskatāmu investīciju vidi Latvijā.

VIDOKLIS

Svarīgi atbalsta mehānismi

Jānis Jenzis,

Latvijas Restoranu biedrības prezidents

Ir pilnīgi skaidrs, ka dažādi ierobežojumi saistībā ar vīrusa *Covid-19* izraisīto pandēmiju būs spēkā vēl ilgāku laiku gan Latvijā, gan pasaulē. Noteikti ēdināšanas nozares uzņēmumi un visa tūrisma nozare neatgriezīsies ierastajā dzīves ritmā šogad un, iespējams, pat ne nākamgad. Būtu nepieciešams definēt atbalsta mehānismus, lai maksimāli daudz uzņēmumu pārdzīvotu šo krīzi un nekļūtu maksātnespējīgi.

Svarīgākie atbalsta mehānismi:

1. Nekavējošas, maksimāli iekļaujošas dikstāves pabalstu regulējuma izmaiņas, piemērojot atbalstu par visu dikstāves laiku no ārkārtas situācijas ieviešanas. Dikstāves pabalstu termiņa pagarinājums krīzes visvairāk skartajās nozarēs, t.sk. ēdināšanas nozarē, līdz visu ierobežojumu atcelšanai (t.sk. pulcēšanās, ceļošanas u.c.) un papildu vēl trīs mēnešus.
2. Samazināta PVN likme ēdināšanas un viesu izmitināšanas uzņēmumiem 5% apmērā vismaz līdz 2023. gada 1. janvārim.
3. Kompensācijas uzņēmumiem par zaudējumiem, kas radušies ieviesto ierobežojumu rezultātā.

VIEDOKLIS

Jāsamazina nodokļu slogs

Kristine Štāla-Bula,

Hotel Jūrmala Spa & Conference Centre Pārdošanas un mārketinga nodaļas vadītāja

Šobrīd saprotam, ka ārkārtas stāvoklis atstās sekas, tas ir neapšaubāmi. Fakts, ka tūrisma nozares un ne tikai tās darbība tika apturēta, ir radijais milzīgs zaudējums. Tapēc tagad, lai atkal atjaunotu normālu viesnīcas darbību, būs nepieciešams laiks, nemaz nerunājot par normāla finansiālā stāvokļa atgūšanu. Vēl trakāku šo situāciju padara fakts, ka nav jau ziņams, vai mēs vispār varēsim atsākt strādāt ar 13. maiju, kas liedz iespēju plānot uzņēmuma darbību uz priekšu. Viss notiek, reaģējot uz konkrētā brīža valdības lēmumiem.

Pat pie scenārija, ka 13. maijā varam atvērt savu iestādi, cilvēkiem tiek atļauts iziet no mājām un atrasties publiskās vietās, tūrismam būs smagi atgūties.

Ir skaidrs ka šī gada karstā sezona diez ko karsta nebūs. Ārvalstu tūristus, kā izskatās, varam šovasar negaidīt. Šosezon, ja vispār var kaut ko plānot pie šādiem apstākļiem, plānojam, ka galvenā mērķauditorija Jūrmalā būs

Latvijas iedzīvotāji un, iespējams, tūristi no kaimiņvalstīm - Lietuvas, Igaunijas. Cenas, saprotams, nebūs tāda līmenī, kādas tās vasaras periodā ir pie normāliem apstākļiem. Tas attiecīgi nozīmē, ka gada perioda, kurā viesnīcai katru gadu ir iespēja gūt lielāko apgrozījumu, lai gada griezumā bilance būtu pozitīva, šogad nebūs un ar septembri neizbēgami iestāsies garā nesezona, kas būs kaut kā jāizdzīvo bez ierastā uzkrājuma. Tas attiecīgi aiz sevis *pavelk* darbinieku skaita samazinājumu, algu samazinājumu un ekonomiskā režīma ieslēgšanu.

Bet gadījumā, ja ārkārtas situācija tiek vēl pagarināta vai tā tiek atcelta daļēji, nosakot kaut kādus ierobežojumus, kas attiecas uz publiskām vietām, baidos, ka tas jau varētu atstāt daudz dramatiskāku iespaidu uz tūrisma nozari un neizbēgami rezultēsies ar uzņēmumu likvidācijām.

Ko sagaidām no valdības? Saprātīgi, nosakot šādus drastiskus ierobežojumus, atbildība par sekām ir jāuzņemas arī pašai valdībai.

Lai palīdzētu tūrisma nozarei atgūties, manuprāt, ir jārod iespēja samazināt/atcelt uzņēmumiem nodokļu slogu, tā, piemēram, darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmi atcelt, samazināt PVN likmi tūrisma pakalpojumiem. Tas viss ir papildu slogs, ko atceļot vai samazinot uz laiku var palīdzēt uzņēmumiem atkal uzņemt apgriezienus.

Monitorē situāciju

“Mēbeļu ražotāji gaida ziņas par mēbeļu salonu un veikalu atvēršanu visos noieta tirgos, protams, ļoti cer tieši uz tādu lielu tirgu, kāds ir, piemēram, Vācija, atvēršanas,” skaidro Mēbeļu ražotāju asociācijas Latvijā izpilddirektore Ieva Erele.

I. Erele norāda, ka šobrīd ļoti noderīga ir Eiropas Mēbeļu nozares konfederācijas platforma, kuras ietvaros dalībvalstu asociācijas dalās pieredzē un aktuālajā informācijā saistībā ar situāciju šajā izaicinājumu laikā. “Informācija mainās nemitīgi, un daudzās valstīs maija pirmajā pusē tiek cerēts uz noteikto ierobežojumu mīkstināšanu,” stāsta I. Erele. Viņa atzīst, ka Eiropas Mēbeļu nozares konfederācijas biedri sākotnēji nespēja notice tam, ka Austrumeiropā salīdzinājumā ar viņu mītnes valstu situāciju ir diezgan labi rādītāji un ka ražotāji joprojām var turpināt darbu.

“Mēbeļu ražotājiem vissvarīgākā informācija ir attiecībā par mēbeļu salonu un veikalu darbību, to apmeklējumu no potenciālajiem pircējiem,” uzsver I. Erele. Piemēram, Vācijā, kura ir viena no lielākajām mēbeļu patērētājām - pircējām - Eiropā, mēbeļu saloni ir atvērti, taču daudzi tirgotāji agresīvi reklamējas ar lielākām, pat līdz 60%, atlaidēm, kas savā ziņā bojā tirgu un dod nepareizus signālus politiskajiem līderiem.

“Veikalos pārdevējiem obligāti jālieto aizsargmaskas, ir diskusijas par to, cik daudz pircēju var būt veikalā, - viens pircējs uz 50 m² vai tomēr uz 10 m²,” uz jautājumu, par ko diskutē Vācijā, atbild I. Erele. Viņa norāda, ka turpat līdzās esošajā Austrijā mēbeļu saloni varētu tikt atvērti maija pirmajās dienās. “Beļģijā noritēja karstas diskusijas par to, kādai jābūt stratēģijai attiecībā uz izeju no esošās situācijas un veikalu atvēršanu maija sākumā. Ziņots, ka 4. maijā plānota atvēršana veikaliem, ievērojot distancēšanos, un 15. maijā plāno atvērt skolas,” uz citu piemēru norāda I. Erele. Vienlaikus viņa atzīmē, ka, piemēram, Dānija un Nīderlande aicina iedzīvotājus nelietot maskas, tā ka pastāv risks, ka cilvēki tieši kļūs neuzmanīgāki un mazāk ievēros noteiktās drošības re-

VIEDOKLIS

Jāgatavojas ieņemt eksporta nišas

Andžejs Stenclavs,
Kinetics Nail Systems vadītājs

Savā ziņā 12. maiju var uzskatīt par pirmo starpfinišu. Šajā datumā nekas nebeigsies, un pie domas, ka vīrusa maratons turpināsies vēl vismaz sešus mēnešus, sākam jau pierast. Ļoti vēlētos redzēt 12. maiju kā pagrieziena punktu - pirmie ugunsgrēki ir nodzēsti, vīrusa savaldīšanas instrumenti notestēti, pirmie glābšanas riņķi izdalīti. Tagad laiks pievērsties tam, kā veicināt uzņēmumu izaugsmi pēc krīzes.

Īstermiņā atbalstu domu kontrolēti mīkstināt ierobežojumus, rūpīgi sekojot saslimstības rādītājiem. Vienkārši sakot - ja epidemiologi ļauj, sākam pa vienam atcelt ierobežojumus, bet rūpīgi monitorējam situāciju. Ja viss ir labi, turpinām ar ierobežojumu atcelšanu. Tas veicinās iekšējo patēriņu, sabiedrībā parādīsies pozitīvs noskaņojums, daļa mazā un vidējā biznesa sāks atlabt. Tādiem uzņēmumiem kā *Kinetics*, kuru pamatdarbība ir eksports, ar iekšējo patēriņu gan nebūs līdzēts. Mums jāanalizē, kā notiks atjaunošanās Latvijā, un jāizmanto šis zināšanas, lai gūtu panākumus citās valstīs, kuras atceļ ierobežojumus vēlāk. Raugoties 12 mēnešu termiņā, mums jāgatavojas startēt 2021. gada izstādēs un demonstrēt savu gatavību ieņemt eksporta nišas. Jāizmanto gan Latvijas veiksmīgais tēls saistībā ar vīrusa ierobežošanu, gan tendences piegāžu ķēžu maiņai no Ķīnas uz Eiropas ražotājiem. Šeit gan lieti noderētu valdības atbalsts, nežēlojot līdzekļus spēcīgiem nacionālajiem stendiem un eksportspējīgiem uzņēmumiem. LIAA ir jaudīga un pieredzējusi komanda, bet līdzšinējās atbalsta programmas spēja segt vien nelielus (6-12 m²) skumīga paskata izstāžu stendus, kas uz pasaules fona neizskatījās ievēribas cienīgi. Latvijā ir uzņēmumi, kuri izauguši no šī formāta. Sniedzot plašu atbalstu un tēmējot uz dizainiski un saturiski spēcīgiem stendiem, kosmētikas ražošanas nozarē pārliecinoši varam sagaidīt eksporta apjoma pieaugumu 15-30% gadā. Nešaubos, ka līdzīgu pieaugumu spētu sasniegt arī citas nozares, bet tas maksā naudu, un uzņēmējiem pēc krīzes tās nebūs. Tādēļ izstāžu atbalstu redzu kā vienkāršu, ātru un efektīvu pēckrīzes instrumentu.

Svarīgākais ir izvairīties no vīrusa liknes atjaunošanās. Jāsaprot, ka otrais vilnis būs sāpīgāks gan emocionāli, gan ekonomiski, tādēļ ļoti nevēlētos redzēt populistiskus lēmumus. Labā ziņa, ka nekas šobrīd par to valdībā neliecina. Esam paraugs citām valstīm ar savlaicīgu un izlēmīgu rīcību, nākamais izaicinājums ir nezaudēt tempu un tikpat apņēmīgi lemt par atbalstu nākotnes izaugsmei.

komendācijas šajā laikā. “Smagāka situācija ir Itālijā, kur ierobežojošie pasākumi joprojām ir spēkā un mēbeļu rūpniecības un veikalu darbības atjaunošana nav iezīmēta. Darba atsākšana pagaidām skar tikai tādu uzņēmumu kā paneļu ražošana, kokzāģētavas utt.” uz jautājumu par to, kāda ir situācija Itālijā, atbild I. Erele. Viņa atgādina, ka pilnīgi pretēja situācija ir Zviedrijā, kur nebija noteikti ļoti stingri ierobežojumi un tādējādi ir atļauta gan mēbeļu salonu darbība, gan mēbeļu ražošana, kaut arī daudzi uzņēmumi izmanto īstermiņa atvaļinājumus. Zviedrijas lielākais izaicinājums esot izejmateriālu sagāde.

“Neskatoties uz to, ka ilgtermiņa sadarbības līgumu saistības tiek turpinātas un projekti tiek nodoti, jāatzīmē gan, ka jaunu pasūtījumu apjomi ir sarukuši tiem ražotājiem, kas ar savu produkciju apgādāja viesnīcas un restorānus, īpaši, ja sadarbības līguma ietvarā arī paredzēti montāžas darbi uz vietas,” norāda I. Erele. Viņa uzskata, ka katrā valstī ir atšķirīga situācija un līdz ar to arī atšķirīgi nosacījumi, un par to, kāds šādi pakāpeniskai atvēršanai būs rezultāts, zināsim tuvāko divu līdz triju nedēļu laikā.

Svarīgie atbalsta pleci

Mēbeļu ražotāju asociācijas Latvijā izpilddirektore vērs uzmanību, ka tāda situācija, kāda bija līdz pandēmijas ierobežojumiem, visticamāk, nebūs, jo daudzu valstu valdības iecerējušas vai arī jau sniedz atbalstu šajās valstīs esošajiem ražotājiem. “Ja citu - Latvijas konkurentvalstu - atbalsts ražotājiem būs dāsnāks, tad Latvijā strādājošajiem mēbeļu ražotājiem būs daudz grūtāk atgūt savas pozīcijas ārvalstu tirgos,” uz jautājumu, kā valdību atbalsta apmēri un dāsnums varētu ietekmēt Latvijas uzņēmējus, atbild I. Erele.

AMSERV

PELAKCIJA.LV

IEGUVUMS LĪDZ 1192 EUR (ar PVN) + METĀLISKĀ KRĀSA, SIGNALIZĀCIJA, REĢISTRĀCIJA

AMSERV KRASTA MAIJA PILSĒTAS SUV PIEDĀVĀJUMS!

RĪGA, KRASTA IELA 66 @6707 8000

Opel Crossland X 1.2 Turbo 6AT, 130 Zs, Jauktojo cikli degvielas patēriņš (WLTP) 6,4-6,7 l/100 km, CO₂ emisijas vidēji (WLTP) 145-152 g/km. Akcijas laiks 05.-30.05.2020.

WWW.OPELAKCIJA.LV

VIEDOKLIS

Prioritāte – atjaunot darbaspēka kustību

Gunta Jēkabsons,

FICIL (Ārvalstu investoru padome Latvijā) valdes priekšsēdētāja

Latvijas situācija attiecībā ar vīrusa izplatību ļauj saprātīgi līdz ar ārkārtas stāvokļa termiņa noslēgšanos pakāpeniski virzīties ierobežojumu mazināšanā. Tas būtu iespējams tirdzniecībā un ēdināšanas pakalpojumos. Jau šobrīd redzams, ka uzņēmēji, kas darbību nodrošina, ir spējuši pielāgoties situācijai un izstrādātājam vadlīnijām. Tādēļ noteiktie izņēmumi vairs nebūtu pamatoti.

Protams, darbību varētu atsākt tie, kas spēj ievērot nosacījumus, piemēram, noteiktu skaitu apmeklētāju, nodrošināt dezinfekcijas līdzekļus, distanci utt. Lielākos centros, iespējams, varētu noteikt papildu drošības pasākumus, piemēram, temperatūras mērīšanu, kustības virzienus u.tml.

Lielā loma būtu piešķirama iedzīvotāju iniciatīvām sociālajos tīklos, ziņojot un mudinot ievērot nepieciešamos pasākumus, lai dalītos vienotā vietnē, kas tiktu uzraudzīta arī no valsts institūciju puses.

Darbības atvieglojumi varētu attiekties uz pirmsskolas darbību atsākšanas organizāciju. Amatpersonu izteikumi liecina, ka šajā mācību gadā skolēni skolas solos neatgriezīsies, taču ārpusskolas interešu un sporta nodarbību atjaunošana būtu atbalstāma. Iespējams, ka arī noteiktu pasākumu pakāpeniska atjaunošana līdz noteiktam cilvēku skaitam būtu pieļaujama, kaut arī skaidrs, ka lielkoncertu un lielpasākumu laiks tik drīz neatgriezīsies. Viena no prioritātēm būtu atjaunot darbaspēka kustību, kas ir akūta sāpe daudzām nozarēm.

Daudziem uzņēmumiem šis būs izaicinājumu laiks. Tādēļ nopietna uzmanība no valsts puses ir jāpievērš uzņēmumu un to darbinieku pārprofilēšanas atbalstam. Tas nozīmētu palīdzību un atbalstu gan jauna skatījuma uz esošo biznesa modeli izstrādē, gan jaunu prasmju iegūšanai. Arī atbalsts eksportējošajiem uzņēmumiem ir būtisks, lai tie spētu gan pielāgoties pieprasījuma izmaiņām eksporta tirgos, gan noturēt pozīcijas. Atzīstama ir valdības operatīvā rīcība, izstrādājot dažādus atbalsta mehānismus, taču tiem ir jābūt efektīviem, pielāgotiem katrai nozarei un arī nepieciešamajā laika posmā. Tā kā atgriešanās ierastajās slīdēs atsevišķās nozarēs var prasīt ilgāku laiku, valsts atbalsts, ja nepieciešams, to pagarinot, darbinieku noturēšanā būs ārkārtīgi svarīgs.

Šis ir arī atbilstošs laiks, lai turpinātu sakārtot dažādu nozaru spēju tikt galā ar ēnu daļu un vienoties ar valsti par turpmāko ceļu karti. Arī valstij šis būs labs atziņu laiks par to, kāda nodokļu sistēma ir jāveido un kādi ir argumenti esošās sistēmas revīzijai, piemēram, atsakoties no daudzajiem atvieglojumiem, sašaurinot mikronodokļu režīmu.

Būtiski ir saglabāt elastību un monitorēt situāciju, un, ja ir vērojamas izmaiņas situācijā, reaģēt.

Ekonomikas ministrija vaicājusi, vai nozare būtu gatava veikt investīcijas, ja būtu piemērots atbalsts. Visi uzņēmēji atbildējuši, ka uzņēmumiem, bez šaubām, ir ikgadējie investīciju plāni un arī šogad vairums šīs investīcijas plāno veikt. Savukārt, lai būtiski uzlabotu mēbeļu ražotāju konkurētspēju, būtu nepieciešama lielāka atbalsta intensitāte. I. Erele atgādina, ka Eiropas Savienībā ir valstis, kurās nav eiro, bet gan ir vietējā valūta, kura arī Covid-19 pandēmijas laikā ir zaudējusi vērtību, tādējādi bremzējot importu no eirozonas un vienlaicīgi veicinot šo valstu ražotāju konkurētspēju ārvalstu tirgos. "Piemēram, Ungārijā uzņēmumi tiks atbalstīti ar nodokļu samazināšanu par 1% no 2021. gada janvāra (MVU) un par 2% samazinājumu summai, ko darba devēji maksā par sociālo nodrošinājumu no 2020. gada jūlija," uz jautājumu, kā citās valstīs plāno atbalstīt ražotājus, atbild I. Erele. Viņa norāda, ka arī Latvijas valdība strādā pie dažādu atbalsta mehānismu ieviešanas. Tomēr, pēc I. Erelles domām, vēl ir daudz izaicinājumu, piemēram, ierēdniecības elastīgums un kapacitāte spēt sagatavot atbalsta programmas ātrāk nekā 1,5 gadu laikā, kā arī izvērtēt tik ļoti sensitīvo jautājumu – kolektīvo atļaušanu ātrāk nekā divos vai vienā mēnesī.

Visi dara tā

Vairāki DB uzrunātie uzņēmēji, kuri eksportē produkciju uz ārzemēm, uzskata, ka būtiska nozīme būs tieši tam, kā rīkosies Eiropas lielās ekonomikas – Vācija, Francija, Lielbritānija –, vai sāks lēnām mīkstināt noteiktos ierobežojumus un tādējādi atjaunot ekonomiku. Tad arī Latvijā strādājošie varēs atsākt vai pat palielināt savu izstrādājumu piegādi uz šiem tautsaimniecības motoriem.

Lielo Eiropas valstu piemērs varētu likt pārskatīt savu pozīciju arī Latvijai, piemēram, kā efektīvi nodrošināt speciālistu komandējumus, lai veiktu tehnoloģisko iekārtu apkopi un sagatavošanu darbam, netērējot 14 dienas pašizolācijai, ierodoties Latvijā, un tieši tikpat daudz, atgriežoties savā mītnes valstī. ■

Tā uzskata Latvijas Lauku tūrisma asociācijas *Lauku ceļotājs* prezidente Asnāte Ziemele. Viņa rosina tiešu atbalstu maziem un vidē-

jiem tūrisma uzņēmumiem, piemēram, izmitināšanas, ēdināšanas, tūrisma uzņēmumiem un tūrisma objektiem un mikrouzņēmumiem, kas sniedz dažādus tūrisma pakalpojumus, nosakot atbalsta summu vienam uzņēmumam atkarībā no darbības jomas, lieluma, zaudētā apgrozījuma apjoma. Atbalsta – neatmaksājama granta jeb kompensācijas – apjoms būtu pietiekams 75% apmērā no iepriekšējo gadu apgrozījuma. Asociācija arī rosina atsevišķu atbalsta programmu krīzes ierobežojumu dēļ nenotikušo pasākumu zaudējumu kompensēšanai, kredītu brīvdienas bez nosacījumiem ar aizliegumu piemērot jebkādas kredīta līguma grozījumus, kas pasliktinātu kredītņēmēja stāvokli. Tiek aicināts pārskatīt dikstāves pabalstu kritērijus, jo šobrīd ļoti daudzi tūrisma uzņēmumi nekvalificējas dikstāves pabalsta saņemšanai.

A. Ziemele norāda, ka nepieciešama pēc iespējas ātrāka strikto ierobežojumu mīkstināšana pasākumiem brīvdabā, kur uzņēmējs var nodrošināt distancēšanās iespējas, kā arī izsaka priekšlikumu visaptverošai, kvalitatīvai iekšējā tūrisma veicināšanas kampaņai. Šo ierosinājumu mērķis ir saglabāt mazos uzņēmumus un nodrošināt to pastāvēšanu līdz iespējai atsākt darbību pēc krīzes, kā arī nodrošināt Latvijas mazo tūrisma uzņēmēju konkurētspēju salīdzinājumā ar kaimiņvalstu uzņēmējiem.

Līdz pat 100% kritums

Aptaujājot lauku tūrisma uzņēmējus par šī brīža situāciju un prognozēm vasarai, Latvijas Lauku tūrisma asociācijas *Lauku ceļotājs* biedri informē, ka rezervācijas tiek atceltas lavīnveidīgi un ienākumi kritas par 80 līdz 100%. Krīzes situācija ietekmē gan sabiedrības, gan tūrisma uzņēmēju reakciju, kam pamatā nereti ir bailes gan par savu veselību un drošību, gan vienkārši izdzīvošanu, zaudējot ienākumus. "Aptaujājot uzņēmējus, redzams, ka kopumā nozares darbība šobrīd ir paralizēta," teic A. Ziemele.

Daļai saimniecību rezervācijas apstājas par 80 līdz 100%. Tiek atceltas jau veiktās rezervācijas, jaunas neienāk. Atceltas kāzas, korporatīvie pasākumi, semināri, nometnes utt. Dažām saimniecībām vasarās rezervācijas no vietējiem un tuvējo ārvalstu klientiem pagaidām ir spēkā, klienti nogaida. Saimnieki saņem jaunus informācijas pieprasījumus

Aicina mīkstināt ierobežojumus brīvdabā

Tūrisma ir nepieciešama speciāla, atsevišķa valsts atbalsta programma, kurā ietverta arī lauku tūrisma uzņēmējdarbības specifika

Teksts *Anda Asere*

vasaras mēnešiem par brīvdieniem mājām no vietējiem, dažkārt arī ārvalstu tūristiem, bet tās vēl nav rezervācijas. Uzņēmēju situācija un rīcības modeļi atkarībā no iespējām ir dažādi. Ir tādi, kam darbība pilnībā apstājusies pieprasījuma trūkuma dēļ, kas ir slēgti uz noteiktu laiku drošības apsvērumu dēļ vai turpina strādāt, samazinot pakalpojumu apjomus, piemēram, slēdz viesnīcu un restorānu, darbību turpina atsevišķas kempinga mājas, brīvdienos mājas uzņēmumā. Citi piesardzības nolūkos uzņem tikai ģimenes vai ilgtermiņa klientus, ievērojot pulcēšanās aizliegumu, vai uzņem klientus ar lielākiem starplaikiem, piemēram, no 24 stundām līdz trim dienām, lai pagātu iztīrīt un dezinficēt telpas, kā arī vienlaikus neuzņem vairākus klientus (grupas, pārus utt.), lai viesi justos droši un nebūtu saskarsmes ar citiem viesiem. Ir uzņēmumi, kas tiek pārdoti, jo darbība apstājusies, ir arī tādi saimnieki, kuri nogaidīšanas režīmā, kamēr nav klientu, turpina iesāktos uzlabošanas darbus, lai sagatavotu uzņēmumu jaunai sezonai un klientu plūsmai.

Vairākas problēmas

Šobrīd lauku tūrisma uzņēmumiem ir risināmas vairākas problēmas, lai saglabātu darbību. Pirmkārt, kredītsaistības. A. Ziemele akcentē, ka bankas piekrit kredīta pamatsummas atmaksas atlikšanai uz noteiktu laiku, taču procentu maksājumi netiek atlikti. Saimnieki ir spiesti ņemt kredītu uzņēmuma darbības uzturēšanai (algas, apkure, elektrība u.c. saimnieciskie izdevumi). "Taču tās ir tikai papildu kredīta saistības, atbīdītas uz vēlāku laiku, vēl vairāk palielinot slo-

gu nākotnē. Saimnieki uzskata, ka lauku tūrisma uzņēmējiem jāpiešķir dotācija kredīta procentu apmaksai uz krīzes laiku," viņa norāda. Otrkārt, uzkrājumu trūkums. Saimnieki ik gadu rēķinās ar ienākumu samazināšanos ziemas mēnešos un no plānotajiem ienākumiem aktīvajā sezonā veido uzkrājumus ziemai. Šobrīd uzkrājumi ir iztērēti, taču plānoto jauno ienākumu nebūs. Daudzi uzņēmēji ir spiesti atmaksāt klientu iemaksas par apstiprinātajām rezervācijām, kas šobrīd tiek atceltas. Ir uzņēmumi, kuriem šādā situācijā nav iespēju turpināt darbību. Treškārt, darbaspēks. Darbinieki ir atvaļinājuma vai tiek atlaisti, jo pēc ziemas sezonas nav uzkrājumu darbaspēka uzturēšanai. Ja atsāksies sezona, trūks darbinieku, jo aizgājušie būs atraduši jaunus darbus un būs grūtības kvalitatīvi sagatavot tūristu mītnes viesu uzņemšanai.

"Situāciju daļēji atvieglo dikstāves pabalsti, taču ne visi kvalificējas to saņemšanai, piemēram, ja izvēlas strādāt nepilnu laiku vai nepilnā apjomā. Šeit būtu nepieciešami daļējas dikstāves pabalsti. Uzņēmēji uzskata, ka pašvaldībām vajadzētu pieļaut nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus ne tikai krīzes laikā, bet arī kādu laiku pēc tās, lai dotu iespēju atkopties," teic A. Ziemele. Kopumā saimnieki paredz, ka ārvalstu klientu šovasar nebūs, bet cer uz ierobežojumu atcelšanu iespējami drīz un uz vietējā tūrisma atjaunošanos vasaras sezonā. Tāpēc ir nepieciešami steidzami atbalsta pasākumi vietējā tūrisma veicināšanai, lai saglabātu lauku tūrisma uzņēmējdarbību un Latviju kā kvalitatīvu tūrisma galamērķi. ■